

“Her şeyin bir hatırı vardır”

Sabri Hoca’yı tanıyanlar sık sık bu atfı ondan duyarlardı. Sabri Hoca insanlara, eşyaya ve olaylara duyduğu saygıyı böyle ifade ederdi. Biz de kendisinin hatırını hiç unutmuyor ve rahmetle anıyoruz.

SABRİ HOCA’NIN POPPER ÇEVİRİSİ VE BENDEKİ ÇAĞRIŞIMI

Sabri Hocamızın Karl Popper’den yaptığı “Tarihselciliğin Sefaleti” başlıklı çeviri kitabı vesilesiyle bilimsel ilgi alanım olan muhasebe teorisi ve muhasebe araştırmaları konusuna yanlışlama (falsification) yaklaşımının yansımalarını merak ettim. Konunun muhasebe literatüründe çalışıldığını gördüm. Ünlü Accounting Review¹ dergisinin Ekim 1989 sayısında bir makale/bilimsel not vardı. Ayrıca muhasebe ve finans araştırmaları konularını içeren kitaplarda Popper’e atıflar gördüm. 2018 yılında yapılan sekizinci muhasebe düşünce kampında bu konuyu bir sunumla tanıtmaya çalıştım². Burada sevgili Hocamıza rahmet dileyerek konuyu özetleme çalışacağım.

Prof. Dr. Necdet Şensoy

POPPER’IN BİLİMDE YANLIŞLAMA YÖNTEMİ VE MUHASEBE ARAŞTIRMALARI

1. Popper ve Yanlışlamacılık

Finans ve Muhasebede Araştırma Metodu ve Metodolojisi başlıklı kitapta, deneyselcilik ve onun türevi olan pozitivistimin can alıcı özellikleri ve zayıflıkları anlatıldıktan sonra, Karl Popper’in «The Logic of Scientific Discovery» (Bilimsel Buluşların Mantığı) (1959) başlıklı kitabına atıf yapılmaktadır. Popper’in teorilerin test edilmesinde gözlemlerin açık ve belirgin rolü ile tüme varım sorununun ortadan kaldırılması konularına özellikle değindiği vurgulanmaktadır. Popper’in tavrı teorik konularda gerçekçiliği (realizm) gerektirir ve görüşleri aşağıdaki gibi özetlenebilir³:

- Teorik çabalar, içinden çürütülebilir durumlar (örnekler) türetilebilecek teoriler ortaya koymak içindir. Çürütülmeyi kabul etmeyen teoriler bilimsel sayılamazlar.

¹ The Accounting Review, Amerikan Muhasebeciler Birliği (AAA) tarafından 1926 yılından beri çıkarılmakta olan bilimsel dergi, www.meridian.allenpress.com

² <https://marmara.academia.edu/NecdetSensoy>, MÖDAV Sekizinci Muhasebe Düşünce Kampı, Popper’in Bilimde Yanlışlama Yöntemi ve Muhasebe Araştırmaları

³ Ryan, Scapens, Theobald, **Research Method & Methodology in Finance & Accounting**, South-Western Cengage Learning, Singapore 2002, s.20

- Deneysel bilimin işlevi, ilgili teorinin teorik imalarının yanlışlığını ortaya koyacak, sert testler tasarlamak ve mümkünse böylece ilgili teoriyi çürütmektir.
- Birçok çürütme teşebbüsüne rağmen ayakta kalan teorilere deneysel olarak «iyi pekiştirilmiş teoriler» deriz. Bununla beraber teori hiçbir zaman ispatlanmış denemez. Gerçeklerle iyice pekiştirilebilirler fakat çürütme her zaman ölümcüldür.
- Teoriler «doğru değer»i biriktirerek, Darwin'in uyum sağlayan ayakta kalır nosyonuna benzer şekilde ilerlerler. Mutlak teorik hakikat, ulaşılamayan bir ideal olmakla birlikte bütün bilimlerin nihai hedefidir.
- Hiçbir zaman yanlışlanamayan teori kullanışsızdır.
- Popper, Üretilen teorilerin “yanlışlanabilirliği” sayesinde bilim ile bilimsi/görünüşte bilim (pseudo-science) arasında kesin sınırları çizer.
- Çürütülmüş teorilerin yerini öncekiler kadar iyi performans gösteren ve de o ana kadar tanımlanabilen tüm çürütme durumlarına rağmen ayakta kalabilen teorilerin almasıyla bilimin ilerleyeceğini iddia eder.
- Popper'in yanlışlamacılık yaklaşımı öğrencilerinden Imre Lakatos tarafından ve Thomas Khun tarafından saldırıya uğramıştır.
- Karşı çıkan her iki düşünür de; tek bir gözlemin bir teoriyi çürütebileceği veya doğrulanabileceği ihtimaline itiraz etmişlerdir. Savlarının iki ana ilkesi: 1-Gözlem ifadeleri özünde «theory laden» teori yüküldürler 2- Tüm teorik tahminler, dayandıkları varsayımlarla koşullandırılmışlardır.

2. Popper'in Yanlışlamacılık Metodolojisi ve Muhasebe Araştırmaları

Popper'in yanlışlamacılık metodolojisi, belirli bir mantıksal sorunu çözme teşebbüsüdür. Sorun, teori ile uyum içinde olan gözlemlerin, o teoriyi doğrulamak (teyid) veya ispat için kullanılmasıdır. Bir teoriyi onu teyid eden delillerin mevcudiyetine dayanarak kabul etmek; sonucu olumlamak gibi bir aldanmaya kapılmak olur ve çok bilinen bir mantıksal hatadır.

Popper'in yaklaşımı, evrensel ifadelerin (statements) yanlışlığına, tekil ifadelerden mantıksal çıkarımlarla ulaşılabilmesidir. Popper'in tavsiyesi teorilerin olumsuz yanından sağlama alınmasıdır.(Çerçvelendirilmesi-Frame). Teoriler, kendilerini destekleyen gözlemleri değil, onları çürüten gözlemleri ortaya koymalıdır⁴. Bilimsel bir ideali temsil eden Popper'in yanlışlama metodolojisi yaklaşımı, muhasebe araştırmacıları arasında da popülerlik kazanmaktadır (yıl 1988). Ancak yazara göre

⁴ Ruth D.Hines, **Popper'in Yanlışlamacılık (Falsificationism) Metodolojisi ve Muhasebe Araştırmaları**, The Accounting Review Vol.LXIII,No: 4 October 1988, s.657

muhasabe araştırmacılarının Popper'in yanlışlamacılık yaklaşımıyla ilgili olarak kafa karışıklığı bulunmaktadır⁵. Popper'in yanlışlamacı yaklaşımı muhasabede deneysel çalışmalar için pratik bir değerlendirme rehberi sayılamaz. Etkin Piyasa araştırmaları birçok anormallikler üretti fakat araştırmacılar Etkin Piyasa hipotezinin yanlışlandığını düşünmediler. Doğrulama (teyit) testlerinde başarısız olma bir teorinin çürütülmesi veya yanlışlanması anlamına gelmez. Bir hipotezi «geçersiz» (null) olarak kabul etmek bir tür yanlışlama sayılmamalıdır.

3. SONUÇ

Muhasabe araştırmalarında tündengeleim ve tümevarım metodlarının yanında Popper'in yanlışlama yaklaşımı da çalışılmış ve uygulama alanı bulmuştur. Özellikle pozitif muhasabe teorisine ilgili literatürde bu yaklaşıma atıflar, uygulama denemeleri ve eleştirilere rastlanılmaktadır.

KAYNAKLAR

Arjen van Witteloostuijn, **Popperci Yanlışlamaya ne oldu? Daha sağlıklı iř ve yönetim çalışmaları (etüdüleri) için bir manifesto – Bilimsel bir wikipedia'ya doğru**, Tilburg Univeristy, Emerald Group Publishing Limited 2016

Ruth D.Hines, **Popper'in Yanlışlamacılık (Falsificationism) Metodolojisi ve Muhasebe Araştırmaları**, The Accounting Review Vol.LXIII,No: 4 October 1988

Ryan, Scapens, Theobald, **Research Method & Methodology in Finance & Accounting**, South-Western Cengage Learning, Singapore 2002

Tom Mouck, **Lakatosyan Araştırma Programı olarak Pozitif Muhasebe Teorisi**, Accounting and Business Research, Volume 20,1990 Issue 79

⁵ s.a.g.m.,s.658